

Jonge kinderen zijn voor hun taalontwikkeling afhankelijk van wat zij om zich heen horen. Ze kunnen immers nog niet lezen, dus alle taal die zij leren komt via de oren naar binnen. Hoe meer tijd kinderen doorbrengen in de opvang, hoe belangrijker begeleiders voor hen zijn als ‘model’ voor hun taalontwikkeling. Het is daarom goed als je je ervan bewust bent waarom je taalgebruik aan hoge eisen moet voldoen. En het is ook goed als je nadenkt over de manier waarop je je rol als taalmodel effectief kunt uitvoeren.

‘Je bent een voorbeeld voor de kinderen’

Taalstimulering in de kinderopvang

Kinderen die veel taal horen, krijgen een voorsprong op kinderen die weinig taal horen (zie kader De ‘kloof van 30 miljoen’). Maar niet alleen de hoeveelheid taal is van belang; ook de kwaliteit van de taal die kinderen horen doet ertoe. Wordt de taal correct gesproken? Zit er voldoende variatie in, maar ook voldoende herhaling? Sluit het taalgebruik goed aan op het ontwikkelingsniveau van het kind (dus net ietsje hoger)? Voor alle kinderen in de opvang die druk bezig zijn om taal te leren, geldt dat zij baat hebben bij veel taalprikkel. Voor kinderen die thuis weinig prikkels krijgen, geldt dit des te meer.

Verantwoordelijkheid

Er zijn veel kinderen die thuis weinig taal horen. Ook zijn er kinderen die alleen buitenshuis Nederlands horen. Beide groepen zijn voor het leren van de Nederlandse taal sterk afhankelijk van het taalaanbod dat ze in de opvang krijgen van hun begeleiders. Zij leren spelenderwijs van jouw taalgebruik en dat betekent dat je een grote verantwoordelijkheid hebt. Als je taalgebruik van goede kwaliteit is, bouwen de kinderen bij jou een goede basiswoordenschat op en leren zij de juiste zinsconstructies te gebruiken als ze je iets willen vragen of vertellen. Als je taalgebruik minder goed is, leren de kinderen weinig of leren zij zelfs fouten aan in woordgebruik, zinsbouw of uitspraak. En als de kinderen thuis geen beter voorbeeld horen, bijvoorbeeld omdat de ouders geen Nederlands spreken, zullen de fouten inslijpen en steeds moeilijker af te leren zijn.

Taalniveau begeleiders

Niet alle begeleiders beschikken over de competenties om een goed taalvoorbeeld voor de kinderen te zijn. Dat is enkele jaren geleden vastgesteld door Werkgroep Competenties Kinderopvang Vlaanderen en Nederland, op basis van onderzoek door de Universiteit van Amsterdam. Het blijkt dat begeleiders nog flink wat vooruitgang kunnen boeken op het gebied van interactie, dat wil zeggen: het voeren van gesprekken die de taalontwikkeling van de kinderen echt een stapje verder brengen. Daarnaast zijn er begeleiders die zelf de Nederlandse taal niet voldoende beheersen om het goede voorbeeld te kunnen geven. De grote Nederlandse gemeenten zijn sinds kort verplicht om ervoor te zorgen dat het taalniveau van deze groep flink omhoog gaat. Dat is natuurlijk niet alleen een individuele zaak voor begeleiders. Goede taalvaardigheid is belangrijk voor het hele team en vraagt om een beleid gericht op het team als geheel.

De ‘kloof van 30 miljoen’

In een Amerikaans onderzoek is vastgesteld dat kinderen uit praatgrage gezinnen drie keer zoveel woorden horen als kinderen uit zwijgzame gezinnen. Tegen de tijd dat ze naar de basisschool gaan hebben kinderen uit praatgrage gezinnen 30 miljoen (!) woorden meer gehoord dan kinderen uit zwijgzame gezinnen. Dit heeft grote gevolgen voor de taalontwikkeling. Bron: *Meaningful Differences in the Everyday Experience of Young American Children*, door Betty Hart, Ph.D., & Todd R. Risley (1995).

Kinderen leren spelenderwijs van jouw taalgebruik en dat betekent dat je een grote verantwoordelijkheid hebt

Het goede voorbeeld

Wat verstaan we onder het bevorderen van de taalontwikkeling van jonge kinderen? Algemeen gezegd gaat het om het creëren van een taalomgeving waarin de taalontwikkeling spelenderwijs (maar wel doelbewust) telkens een stapje verder wordt gebracht. Om zo’n omgeving te kunnen creëren heeft de begeleider uitstekende interactievaardigheden nodig op de volgende terreinen: het bieden van een goed taalaanbod, het stimuleren van actief taalgebruik door de kinderen en het geven van feedback op de taal van de kinderen. In het kader staan enkele adviezen om deze interactieve vaardigheden in de praktijk te brengen.

Je eigen taalaanbod	Spreek correct, duidelijk en rustig. Zorg voor herhaling en variatie in het taalaanbod. Ondersteun je taalaanbod met materialen, mimiek en gebaren. Verwoord je eigen handelingen en die van de kinderen.
Kinderen stimuleren om te praten (‘actief taalgebruik’ stimuleren)	Moedig kinderen aan om te praten. Stel open vragen. Zorg ervoor dat alle kinderen voldoende aan bod komen. Laat stiltes vallen.
Feedback geven op de taal van de kinderen	Geef incorrecte opmerkingen van kinderen in de juiste vorm terug, al dan niet uitgebreid met extra informatie. Reageer ook non-verbaal op opmerkingen van kinderen.

Kansen grijpen

Begeleiders die uitblinken in interactievaardigheden zetten deze vaardigheden de hele dag in, het is een soort tweede natuur geworden. Tijdens spelmomenten, verzorgingsmomenten en dagelijkse routines grijpen zij de kans om met taal bezig te zijn. Bij het verwisselen van een luier praat de begeleider bijvoorbeeld zo met een kind: ‘Zo, we gaan jou even fijn een schone luier aantrekken. Wat, ga je zelf je broek

al uitdoen? Zal ik een beetje helpen? Zo, broek naar beneden. O, ga je ook je sokken uittrekken? Nou, goed hoor, geef je sokken maar hier. We leggen ze hier even neer, zo. Kijk, hier is een schone luier. Wat kijk je nou? Waar kijk jij zo naar? Zie je daar de kikker? Ja, hier is de kikker.’ Het kind is vol aandacht, ze volgt de begeleider met haar ogen en luistert aandachtig naar wat zij zegt. Doordat de taal goed past bij de voorwerpen en de handelingen op dat moment, begrijpt het kind waar de woorden bij horen. De begeleider benut deze situatie voor de taalontwikkeling, zonder dat dit extra tijd kost.

Je eigen taalvaardigheid

Het komt voor dat begeleiders zelf de Nederlandse taal niet voldoende beheersen om een goed voorbeeld te kunnen zijn. Ze maken bijvoorbeeld fouten bij de woordvolgorde in bijzinnen, of ze gebruiken het woord ‘er’ of de lidwoorden (de, het, een) niet correct. Als zij zich hiervan bewust zijn, kan dat tot gevolg hebben dat zij minder gaan praten met de kinderen, uit angst om fouten te maken. Maar de kinderen zijn daar niet mee geholpen: die moeten juist meer taal horen, maar wel van goede kwaliteit. Het is daarom beter als deze begeleiders een goede nascholing volgen en veel intensief samenwerken met collega’s die de taal wel goed beheersen, zodat ook zij vol zelfvertrouwen hun rol als taalvoorbeeld kunnen vervullen.

Praten met Volle Mond

Experts van Sardes (Utrecht) hebben in samenwerking met ITTA (Amsterdam) en de CED-groep (Rotterdam) een aanpak ontwikkeld om begeleiders te helpen om hun taalniveau te verbeteren. Kern van die aanpak is de publicatie *Praten met Volle Mond*. Als je onzeker bent over je taalgebruik, maak je eerst de toets uit dit boek om vast te stellen of er zwakke plekken zitten in je taalgebruik. Op basis daarvan ga je aan de slag met oefeningen voor grammatica en woordenschat. Om je interactievaardigheden te oefenen met de kinderen bevat het boek voorbeeldgesprekjes voor tien dagelijkse situaties. Die voorbeelden kun je gebruiken om gesprekken in de groep voor te bereiden. De werkwijze van *Praten met Volle Mond* maakt deel uit van de Taaltraining Robuust VVE voor pedagogisch medewerkers, die is ontwikkeld door Sardes en de CED-groep. ◀

Praten met volle mond: taalstimulerende gesprekken met jonge kinderen – een oefenboek voor de beroepspraktijk. Utrecht: Sardes.

Kees Broekhof is senior adviseur bij Sardes.